

Les nostres ermites

23 agost, 2012 per Redacció

Ermita de Sant Climent

Santa Coloma té la sort de tenir la muntanya com a teló de fons. Darrere el grandiloqüent nom de serralada de Marina hi trobem una filada de turonets de perfils suaus que, en el punt més alt, el Puig Castellar, arriba als 302 metres. En una part d'aquesta muntanya, que va del riu Besòs al coll de la Vallençana, hi resten encara els testimonis que els homes han anat deixant al llarg de la història. Així hi podem trobar les restes del poblat iber al cim del Turó del Pollo, el monument funerari megalític del Cau d'en Genís, les ermites medievals, el centre repetidor de ràdio amb les seves colossals antenes, o la barroera urbanització que des dels setanta creix il·legalment al bosc d'en Vilaró.

Amb la creació del Parc Natural de la Serra de Marina, en tots aquests indrets reviscolaran els boscos, es tindrà cura dels monuments i s'arranjaran els camins, perquè en puguem gaudir. Tot i que la proximitat ens les faci sentir com a colomenques, les ermites de Sant Climent, de Sant Onofre i de la Miranda són badalonines, però pertanyen al nostre paisatge.

L'ermita de Sant Climent

Sortint del Turó del Pollo i resseguint el camí que porta a la serreta de les Ermites hi ha un trencall on comença un camí costerut, flanquejat per xiprers, que mena a l'ermita de Sant Climent. És visible des de molts punts de la nostra ciutat, i n'és la més propera. Es troba gairebé en la intersecció dels límits de

Badalona, Montcada i Santa Coloma. L'any 1615 els frares de Sant Jeroni van decidir erigir-la; s'havia de finançar amb els donatius dels devots dels pobles del voltant. La col·lecta no degué ser molt exitosa ja que la construcció de l'edifici es va demorar fins el 1673. La finalitat de l'obra era acabar amb la persistent sequera que durant aquells anys patia la contrada, tal i com ho testimonien els llibres dels monjos: "S'ha gastat d'alguns anys a esta part en cercar aigua i el poc que ens ha aprofitat, puix els remeis humans no s'aprofiten, es bé acudir als divins, i així que s'edifiqui la capella de Sant Climent". Aquest sant era a qui, en aquell temps, s'invocava perquè intercedís per obtenir el benefici de la pluja. Climent fou un dels primers Papes que nombrà sant Pere i, segons es diu, va morir ofegat.

Amb la crema de Sant Jeroni el 1835 i la desaparició dels monjos, l'ermita es va anar enrunant. A partir de les quatre pedres que quedaven els membres del Centre Excursionista de Badalona van refer la capella, donant-li la forma que tenia originàriament. L'any 1980 va ser novament restaurada, ornant-la amb un altar i una imatge de sant Climent que, malauradament, fou decapitada el 1990, i la nau incendiada en un dels molts actes de vandalisme que ha patit aquest patrimoni cultural en els últims anys.

L'ermita de Sant Onofre

A 261 metres d'alçada, en un turonet proper a Sant Jeroni, s'aixeca l'ermita dedicada a sant Onofre. La finalitat primordial de la seva construcció era la de permetre als religiosos retirar-se uns dies a aquelles solituds, de cara a Déu, i rodejats de boscos de pins, gaudint de dilatats i amplis horitzons, per entregar-se a l'oració i a la penitència. Hem de tenir en compte que l'orde dels frares jeronis combinava de forma equilibrada la vida cenobítica amb els altres monjos en el monestir, amb la vida eremítica. En aquells anys, al monestir de la

Murtra es vivia un constant anar i venir de personalitats rellevants de l'època. Els reis i la seva cort despertaven molt bullici entre les parets conventuals. Un clima tant mundà no predisposava a l'oració, així que sent prior fra Agustí Galceran de Gualbes, amb el suport monetari de l'abat de l'Estany i misser Rovira, es construeix el 1501 l'ermita de Sant Onofre. L'estil gòtic tardà, genuí del monestir de la Murtra, es manifesta en les voltes i les fines nervadures interiors. La porta d'accés és adovellada amb arc de mig punt, i la planta quadrada amb l'absis semicircular.

Set anys fent d'ermità

La devoció a sant Onofre, exemple d'anacoretetes i ermitans, va ser notable a Catalunya durant tota l'Edat Mitjana. Onofre, segons la tradició, va viure seixanta anys en el desert d'Egipte per assolir una vida més perfecta en la soledat.

A principis del segle XVII un monjo de la Murtra d'origen gironí va voler seguir l'experiència d'aquest sant. El frare Mateu Blanch va estar vivint set anys consecutius a l'ermita de sant Onofre. Segons diuen les cròniques, al final guardava una certa semblança amb sant Jeroni: amb unes barbes blanques llarguíssimes, el cap rasurat i un hàbit tot esparracat. Deien que s'alimentava de les herbes boscanes que recollia pels voltants, i que s'abeurava en la propera font d'en Gatell. Per la seva pràctica de penitència en soledat, la gent de la contrada el tenia per un sant, i quan el visitaven perquè els donés una benedicció, li solien portar menjar. Va morir en olor de santedat.

Testimoni de guerres i revoltes

L'ermita i els seus voltants han estat escenari d'altres fets històrics. Les humils parets van acollir els reis i altres personatges que, durant les seves estades al monestir, pujaven en penitència a resar al recinte eremític, segons diuen les *Cròniques de Sant Jeroni*. L'altura de l'indret propiciava que s'hi fes la benedicció anual del terme.

Un altre fet succeí l'any 1640, durant la Guerra dels Segadors, en què un grup de pagesos que venien del Vallès van matar un frare que aquells dies s'estava a l'ermita. Després baixaren cap al monestir per encaçar els soldats castellans del virrei de Catalunya (comte de Santa Coloma, fill de Santa Coloma de Queralt), que els monjos havien amagat a les dependències monacals.

En la Guerra del Francès, el 1808, també va ser escenari d'uns episodis violents. Entre les dues ermites, en un indret planer que encara s'anomena el Pla del Campament i on ara hi ha unes antenes de retransmissió, hi van acampar les tropes dels Miquelets amb més de tres mil efectius que, comandats per Milans del Bosch, atacaven els regiments dels invasors francesos, que s'estaven prop del riu Besòs. Segons relaten els documents de l'època, l'ermita de Sant Onofre era utilitzada com a hospital de campanya, i la de Sant Climent com a lloc de comandament. Finalment, en l'anomenada

batalla de Sant Jeroni, els francesos van esclafar-los fent centenars de morts i presoners.

Des de la marxa del monestir dels monjos, el 1835, l'ermita va quedar abandonada i servia sovint d'estable per aixoplugar els ramats . El 1957 els socis del Centre Excursionista de Badalona la van restaurar. En la festa d'inauguració es posà una talla del sant, donada per Francesca Güell (propietària del monestir). Hi assistiren nombrosos ciutadans i es va fer una animada festa amb coets i cobla. Cada any s'hi celebra la festa badalonina de l'arbre.

La Miranda, l'ermita oblidada

A mig camí de Sant Jeroni, i al final d'un passeig de pins, a mà esquerra s'enfila un corriol que ens porta a l'antiga ermita de la Miranda, on un vell xiprer vetlla la seva ràpida desaparició. Avui només en queden quatre pedres que deixen intuir la planta quadrada. Aquest hivern s'han començat tasques de desenrunament, que han deixat a la vista l'enrajolat, i s'han classificat i ordenat els materials. Aquestes accions no hem esbrinat encara si responen a una prospecció arqueològica o bé que a l'ermita li ha arribat el feliç moment de la reconstrucció, com anteriorment els va tocar a Sant Climent i a Sant Onofre.

De fet fa anys que algunes veus han reclamat que es rescatin aquests testimonis petris, que fan més amable l'entorn. Iniciatives que anaven des de fer un camp de treball amb joves d'arreu, fins a que la capella s'aixequés per acollir la Virgen de la Sierra, que cada any porten a aquests verals en romeria. De fet, abans de la seva destrucció per un incendi l'any 1936, era un punt molt visitat en berenades i excursions estivals, ja que disposava d'un acollidor porxo d'entrada i un pou de cisterna, on poder-se refrescar.

Les últimes intervencions van ser als anys seixanta, en què membres de la Secció d'Estudis del CEP van fer unes excavacions, d'on van aflorar abundants fragments de ceràmiques romanes i ibèriques, així com un fons de cabana.

S'hi feia la benedicció del terme

L'edifici va ser aixecat cap a finals del segle XVII i es batejà amb el nom d'ermita del Sant Crist. En alguns documents apareix com a ermita de Sant Jeroni; però tothom l'anomenava la Miranda, ja que era un mirador privilegiat, des d'on els frares esplaiaven la vista quan sortien a fer el passeig setmanal. Cada any pel dia de la Santa Creu, que s'esqueia el 3 de maig, la comunitat de jerònims acostumava a pujar en processó a Sant Onofre per fer la benedicció del terme. El 1784, segons es llegeix a les Actes capitulars del monestir, el prior Tomàs Casas demanà el següent: "A causa d'haver-hi molts monjos vells i impeditos i d'altres treballant a la Granja [la Torribera], es demana al rector de Santa Maria de Badalona, fer la processó a la capella de Sant Crist, dita la Miranda. I des d'allà fer la tradicional cerimònia, ja que la pujada a Sant Onofre és costeruda i feixuga."

La cerimònia, segons les mateixes Actes capitulars, es feia d'aquesta manera: "A les 4 sonarà la campana per congregar la comunitat a l'església. Precedirà la Creu grossa que portarà un llec. Lo hebdomadari amb capa vermella portant la Vera Creu a les mans, s'anirà dita processó a l'ermita cantant la lletania dels Sants. Es farà la benedicció de les Creus i els rams previngudes en l'altar, i després es farà a fora la Benedicció del terme. Els cantors cantaran els goigs del pare sant Jeroni i després el Tedeum i la Salve Regina, i se'n tornarà en processó cap a l'església".

En la crema del monestir el 1835, -que relatàrem en el *Fòrum-Grama* núm. 34-, "enmig d'un clima de màxima inquietud, els frares es van passar el dia anant i venint a l'ermita de la Miranda, des d'on es contemplava el fum del foc dels convents i esglésies de Barcelona, i d'on es controlaven els camins d'accés al cenobi. Al dia següent, els autors de la crema van pujar a Sant Jeroni i van cremar el monestir, i foragitaren per sempre els frares."

Article publicat a Fòrum-Grama, núm. 61, any 2001

<http://forumgrama.cat/les-nostres-ermites/>